Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (deveto vijeće)

13. ožujka 2025.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. – Načelo ekvivalentnosti – Ugovori o hipotekarnom kreditu – Ugovorna odredba kojom se na teret potrošača određuje plaćanje troškova vezanih uz ugovor – Tužba za utvrđivanje ništetnosti – Rok zastare za podnošenje tužbe za povrat neosnovano uplaćenih iznosa – Tužba za utvrđivanje ništetnosti ugovorne odredbe i tužba za priznavanje restitucijskih učinaka takvog utvrđenja na koje se primjenjuju različiti rokovi zastare“

U predmetu C-230/24,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Juzgado de Primera Instancia nº 8 de La Coruña (Prvostupanjski sud br. 8 u La Coruñi, Španjolska), odlukom od 12. ožujka 2024., koju je Sud zaprimio 26. ožujka 2024., u postupku

MF

protiv

Banco Santander SA,

SUD (deveto vijeće),

u sastavu: N. Jääskinen, predsjednik vijeća, M. Condinanzi i R. Frendo (izvjestiteljica), suci,

nezavisni odvjetnik: D. Spielmann,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani dio postupka,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za društvo Banco Santander SA, G. Fernández-Bravo, C. García Vega i J. Rodríguez Cárcamo, *abogados*,

– za španjolsku vladu, A. Pérez-Zurita Gutiérrez, u svojstvu agenta,

– za Europsku komisiju, I. Galindo Martín i P. Kienapfel, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: španjolski

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosni sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje načela ekvivalentnosti, članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24. i ispravak SL 2024./90009, L).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između osobe MF, potrošača, i društva Banco Santander SA u vezi sa zahtjevom za proglašenje ništetnosti odredbe ugovora o kreditu zbog njezine nepoštenosti.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 U članku 6. stavku 1. Direktive 93/13 određuje se:

„Države članice utvrđuju da nepoštene odredbe upotrijebljene u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem nisu obvezujuće za potrošača, kako je predviđeno nacionalnim pravom, […]“

4 Članak 7. stavak 1. te direktive predviđa:

„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koji prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.“

Španjolsko pravo

Opći zakon o zaštiti potrošača i korisnika

5 Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (Kraljevska zakonodavna uredba 1/2007 o odobravanju pročišćenog teksta Općeg zakona o zaštiti potrošača i korisnika te drugih dopunskih zakona) od 16. studenoga 2007. (BOE br. 287 od 30. studenoga 2007., str. 49181.) proglasio je pročišćeni tekst tog zakona, koji je izmijenjen Zakonom 5/2019 (u daljnjem tekstu: Opći zakon o zaštiti potrošača i korisnika).

6 U članku 82., naslovljenom „Pojam nepoštenih ugovornih odredbi“, određuje se:

„1. Smatraju se nepoštenima sve ugovorne odredbe o kojima se nije pojedinačno pregovaralo i sve prakse za koje nije dan izričit pristanak, a koje, suprotno zahtjevima savjesti i poštenja, na štetu potrošača i korisnika uzrokuju značajnu neravnotežu u pravima i obvezama stranaka koji proizlaze iz ugovora.

[…]

3. Nepoštenost ugovorne odredbe ocjenjuje se tako da se u obzir uzmu priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi, sve okolnosti njegova sklapanja kao i sve ostale odredbe tog ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

[…]“

7 U skladu s člankom 83. Općeg zakona o zaštiti potrošača i korisnika, naslovljenim „Ništetnost nepoštenih odredbi i nastavak primjene ugovora“:

„Nepoštene su odredbe po sili zakona ništetne i smatra se da nisu bile ni ugovorene. U tu svrhu, nakon što sasluša stranke, sud utvrđuje ništetnost nepoštenih odredbi sadržanih u ugovoru, ali pritom taj ugovor i dalje obvezuje stranke pod istim uvjetima ako se može nastaviti primjenjivati bez nepoštenih odredbi.

[…]“

Građanski zakonik

8 Članak 6. stavak 3. Código Civila (Građanski zakonik) formuliran je kako slijedi:

„Po sili su zakona ništetna sva raspolaganja protivna obvezujućoj normi ili zakonskoj zabrani, osim ako se njima drukčije ne sankcionira njihova povreda.”

9 U članku 1303. Građanskog zakonika predviđa se:

„Kada je obveza proglašena ništetnom, stranke moraju jedna drugoj vratiti stvari koje su bile predmet ugovora i njihove plodove ili cijenu uvećanu za kamate […]“

10 U trenutku potpisivanja ugovora o hipotekarnom kreditu koji je predmet spora iz glavnog postupka, članak 1964. tog zakonika određivao je:

„Rok zastare za podnošenje hipotekarnih tužbi iznosi dvadeset godina, a u slučaju privatnih tužbi za koje nije utvrđen poseban rok zastare on nastupa nakon petnaest godina.“

11 Tijekom izvršenja ugovora taj je članak 1964. bio izmijenjen Leyem 42/2015 de reforma de la Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Zakon 42/2015 o reformi Zakona 1/2000 o parničnom postupku) od 5. listopada 2015. (BOE br. 239 od 6. listopada 2015., str. 90240.). Nakon te izmjene navedena odredba glasi kako slijedi:

„1. Hipotekarna tužba zastarijeva nakon dvadeset godina.

2. Privatne tužbe na koje se ne primjenjuje poseban rok zastarijevaju pet godina od trenutka od kojeg se smatra da se obveza primjenjuje. U slučaju kontinuiranih obveza činjenja ili nečinjenja rok počinje teći prilikom svake povrede tih obveza.“

Glavni postupak i prethodno pitanje

12 Osoba MF sklopila je 19. siječnja 2009. s društvom Banco Santander ugovor o hipotekarnom kreditu. Jedna odredba tog ugovora određivala je da osoba MF, kao korisnik kredita, snosi sve troškove vezane uz njegovo sklapanje, kao što su pripremni troškovi transakcije te troškovi i pristojbe nastale zbog upisa hipoteke, njegov upis u zemljišne knjige, troškove obrade te troškove izmjene ili otkazivanja navedenog ugovora (u daljnjem tekstu: ugovorna odredba o troškovima).

13 Dana 27. veljače 2023. osoba MF podnijela je tužbu Juzgadu de Primera Instancia nº 8 de La Coruña (Prvostupanjski sud br. 8 u La Coruñi, Španjolska), sudu koji je uputio zahtjev, kojom je tražila utvrđivanje ništetnosti ugovorne odredbe o troškovima, zbog njezine nepoštenosti. Tom tužbom osoba MF također traži povrat iznosa koji odgovara polovini javnobilježničke nagrade kao i cjelokupnim troškovima upisa u zemljišne knjige, uvećano za zakonske zatezne kamate.

14 Društvo Banco Santander tvrdi da je tužba za povrat tog iznosa u zastari. Naime, iako je u trenutku potpisivanja ugovora o hipotekarnom kreditu članak 1964. Građanskog zakonika određivao da takva tužba zastarijeva nakon petnaest godina, taj je rok izmijenjen Zakonom br. 42/2015 tako da je smanjen na pet godina.

15 Sud koji je uputio zahtjev ima nedoumice u pogledu mogućnosti da se, imajući u vidu načelo ekvivalentnosti, različito tretiraju, s jedne strane, zahtjev za utvrđivanje ništetnosti navodno nepoštene odredbe i, s druge strane, zahtjev za priznavanje restitucijskih učinaka takvog utvrđenja, poput onog koji mu je podnesen.

16 Naime, ističe da u španjolskom pravnom sustavu ne postoji nikakvo pravno pravilo niti sudska praksa koji bi omogućavali da se rok zastare za podnošenje tužbe za utvrđivanje ništetnosti ugovorne odredbe razlikuje od onog koji se primjenjuje na tužbu za priznavanje učinaka takvog utvrđenja.

17 U tim je okolnostima Juzgado de Primera Instancia nº 8 de La Coruña (Prvostupanjski sud br. 8 u La Coruñi) odlučio prekinuti postupak i Sudu uputiti sljedeće prethodno pitanje:

„Protivi li se načelu ekvivalentnosti i Direktivi [93/13] mogućnost razdvajanja ništetnosti zbog nepoštenosti i restitucijskih učinaka koji nastaju zbog te ništetnosti, uz istodobno predviđanje da tužba za utvrđivanje ništetnosti ne zastarijeva a da tužba za povrat zastarijeva, pri čemu se u španjolskom nacionalnom pravnom sustavu ne predviđa nijedno pravilo ni sudska praksa koji bi određivali da se takvo razdvajanje primjenjuje na druge pravne odnose?“

O dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku

18 Društvo Banco Santander osporava dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku jer se u njemu precizno ne navodi nacionalno pravilo koje se navodno povoljnije primjenjuje na tužbe zbog kršenja nacionalnog prava nego na tužbe zbog kršenja prava Unije. Stoga smatra da Sud ne raspolaže podacima iz španjolskog prava koji su nužni za provjeru je li poštovano načelo ekvivalentnosti.

19 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, isključivo je na nacionalnom sudu pred kojim se vodi postupak i koji mora preuzeti odgovornost za sudsku odluku koja će biti donesena da, uvažavajući posebnosti predmeta, ocijeni nužnost prethodne odluke za donošenje svoje presude i

relevantnost pitanja koja postavlja Sudu, za koja vrijedi presumpcija relevantnosti. Stoga, ako se postavljeno pitanje odnosi na tumačenje ili ocjenu valjanosti pravila prava Unije, Sud je u načelu dužan odlučiti osim ako je očito da zatraženo tumačenje nema nikakve veze s činjeničnim stanjem ili predmetom spora iz glavnog postupka, ako je problem hipotetski ili ako Sud ne raspolaže činjeničnim i pravnim okolnostima potrebnima kako bi mogao dati koristan odgovor na navedeno pitanje (presuda od 12. prosinca 2024., Kutxabank, C-300/23, EU:C:2024:1026, t. 59. i navedena sudska praksa).

20 Treba također podsjetiti na to da načelo ekvivalentnosti podrazumijeva da uvjeti provedbe prava Unije koji spadaju u unutarnji pravni sustav država članica na temelju načela njihove postupovne autonomije ne smiju biti nepovoljniji od onih kojima se uređuju slične unutarnje situacije (vidjeti u tom smislu presudu od 17. svibnja 2022., Unicaja Banco, C-869/19, EU:C:2022:397, t. 22. i navedenu sudsku praksu).

21 Međutim, u odluci o upućivanju zahtjeva za prethodnu odluku sud koji je uputio taj zahtjev navodi da u španjolskom pravu postoji određeni broj tužbi za priznavanje učinaka utvrđenja ništetnosti u kojima se režim zastare ne razlikuje od onog koji se primjenjuje na tužbu koja je dovela do tog utvrđenja.

22 Prema ocjeni suda koji je uputio zahtjev, iz navedenog proizlazi da su u španjolskom pravnom sustavu uvjeti za korištenje tužbi za priznavanje restitucijskih učinaka utvrđenja ništetnosti nepoštene ugovorne odredbe nepovoljniji od onih koji se primjenjuju na druge slične tužbe za priznavanje učinaka proglašenja ništetnosti.

23 Također, ne može se reći da je očito da je zatraženo tumačenje prava Unije, konkretno načela ekvivalentnosti, irelevantno u kontekstu odluke koju sud koji je uputio zahtjev treba donijeti ili da zatraženo tumačenje odredbi prava Unije iz postavljenog pitanja nema veze s predmetom spora iz glavnog postupka.

24 Španjolska vlada također ima nedoumice u pogledu dopuštenosti zahtjeva za prethodnu odluku u dijelu u kojem se njime osporava premisa na kojoj taj sud temelji taj zahtjev, to jest da u nacionalnom pravnom sustavu postoji propis ili sudska praksa kojima se općenito predviđa da tužba za priznavanje restitucijskih učinaka proglašenja ništetnosti podliježe istom roku zastare kao i tužba na temelju koje je utvrđena ta ništetnost. Europska komisija izražava iste nedoumice u pogledu pitanja postoji li u španjolskom pravu nacionalno pravilo na koje se poziva sud koji je uputio zahtjev.

25 Međutim, u okviru sustava pravosudne suradnje uspostavljenog člankom 267. UFEU-a nije na Sudu da provjerava ili dovodi u pitanje pravilnost tumačenja nacionalnog prava koje je dao nacionalni sud jer to tumačenje spada u isključivu nadležnost potonjeg. Dakle, kada mu nacionalni sud uputi zahtjev za prethodnu odluku, Sud se mora držati tumačenja nacionalnog prava kako mu ga je iznio navedeni sud (vidjeti po analogiji presudu od 12. prosinca 2024., Volvo Group Belgium, C-436/23, EU:C:2024:1023, t. 18. i navedenu sudsku praksu).

26 Iz navedenog slijedi da je zahtjev za prethodnu odluku dopušten.

O prethodnom pitanju

27 Svojim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u bitnome pita treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 te načelo ekvivalentnosti tumačiti na način da im se protive nacionalni propis ili sudska praksa koji, iako predviđaju da tužba kojom se traži utvrđivanje ništetnosti nepoštene odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između trgovca i potrošača ne podliježe zastari, na tužbu za priznavanje restitucijskih učinaka tog utvrđenja primjenjuju rok zastare, dok se u nacionalnom pravnom sustavu na druge tužbe za priznavanje učinaka utvrđenja ništetnosti ne primjenjuju drugačiji režim zastare od onog koji se primjenjuje na tužbu koja je dovela do tog utvrđenja.

28 Sud koji je uputio zahtjev precizira da u španjolskom pravu načelno ne postoji nijedan slučaj u kojem bi se na ništetnost i njezine učinke primjenjivala dva različita režima zastare.

29 U tom kontekstu treba istaknuti da, prema sudskoj praksi Suda, članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da za ugovornu odredbu koja je proglašena nepoštenom u načelu valja smatrati kao da nikada nije postojala, tako da ona ne može proizvoditi učinke na potrošača. Prema tome, sudsko utvrđenje nepoštenosti takve odredbe mora u načelu imati za posljedicu ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da navedene odredbe nije bilo. Iz toga proizlazi da obveza nacionalnog suda da izuzme iz primjene nepoštenu ugovornu odredbu kojom se nalaže plaćanje iznosa za koje se ispostavilo da je neosnovano, u načelu ima odgovarajući restitucijski učinak u odnosu na te iste iznose (presuda od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 54. i navedena sudska praksa).

30 Međutim, s jedne strane, Sud je već priznao da zaštita potrošača nije apsolutna i da određivanje razumnih prekluzivnih rokova za pokretanje postupaka u interesu pravne sigurnosti jest u skladu s pravom Unije (presuda od 22. travnja 2021., Profi Credit Slovakia, C-485/19, EU:C:2021:313, t. 57.).

31 S druge strane, članku 6. stavku 1. i članku 7. stavku 1. Direktive 93/13 ne protivi se nacionalni propis koji, iako predviđa da tužba za utvrđivanje ništetnosti nepoštene odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između trgovca i potrošača ne podliježe zastari, na tužbu za priznavanje restitucijskih učinaka tog utvrđenja primjenjuje rok zastare, pod uvjetom da taj rok nije nepovoljniji od roka koji se za slična pravna sredstva predviđa nacionalnim pravom (načelo ekvivalentnosti) i da u praksi ne onemogućava ili pretjerano otežava ostvarivanje prava priznatih pravnim sustavom Unije, posebno Direktivom 93/13 (načelo djelotvornosti) (vidjeti u tom smislu presude od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 58., te od 8. rujna 2022., D. B. P. i dr. (Hipotekarni kredit denominiran u stranoj valuti), C-80/21 do C-82/21, EU:C:2022:646, t. 90.).

32 Kada je posebno riječ o načelu ekvivalentnosti, uz koje je vezano prethodno pitanje, treba podsjetiti na to da poštovanje tog načela zahtijeva da se predmetno nacionalno pravilo bez razlike primjenjuje na tužbe zbog povrede prava Unije i tužbe zbog kršenja nacionalnog prava čiji su cilj i predmet slični (vidjeti u tom smislu presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 76. i navedenu sudsku praksu).

33 Prema tome, Direktivi 93/13 i načelu ekvivalentnosti ne protivi se to da se u slučaju tužbe za priznavanje restitucijskih učinaka utvrđenja ništetnosti nepoštene ugovorne odredbe primjenjuje rok zastare, iako pritom tužba za utvrđivanje ništetnosti takve odredbe ne podliježe zastari, pod uvjetom da taj rok zastare nije nepovoljniji od roka koji se primjenjuje na tužbe zbog kršenja nacionalnog prava koje imaju sličan predmet i osnovu.

34 U konkretnom slučaju, na nacionalnom je sudu da provjeri postoji li između tužbi iz glavnog postupka i drugih vrsta tužbi zasnovanih na nacionalnom pravu koje on spominje u zahtjevu za prethodnu odluku, sličnost s gledišta njihova predmeta, osnove i bitnih značajki (vidjeti po analogiji presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 77.).

35 Prilikom tog ispitivanja navedeni će sud morati stoga provjeriti predviđa li španjolski pravni sustav, u drugim područjima osim onima obuhvaćenima Direktivom 93/13, tužbe za priznavanje učinaka utvrđenja ništetnosti koje su s gledišta njihova predmeta, osnove i bitnih značajki slične onima koje mu je podnijela osoba MF, ali na koje se u skladu s nacionalnim pravom ili sudskom praksom ipak ne primjenjuje rok zastare sličan onomu koji se primjenjuje na potonju tužbu. U slučaju potvrdnog odgovora, nacionalni propis kojim bi se predviđala primjena tog roka zastare na tužbu iz glavnog postupka kršio bi načelo ekvivalentnosti.

36 U tim okolnostima, na sudu koji je uputio zahtjev je da provjeri poštovanje načela ekvivalentnosti uzimajući u obzir podatke navedene u točkama 32. do 35. ove presude (vidjeti po analogiji presudu od 26. rujna 2018., Staatssecretaris van Veiligheid en justitie (Suspenzivni učinak žalbe), C-180/17, EU:C:2018:775, t. 42. i navedenu sudsku praksu).

37 Slijedom svih navedenih razmatranja, na postavljeno pitanje valja odgovoriti tako da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 te načelo ekvivalentnosti treba tumačiti na način da im se ne protive nacionalni propis ili sudska praksa koji, iako predviđaju da tužba kojom se traži utvrđivanje ništetnosti nepoštene odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između trgovca i potrošača ne podliježe zastari, na tužbu za priznavanje restitucijskih učinaka tog utvrđenja primjenjuju rok zastare, pod uvjetom da se u nacionalnom pravnom sustavu u drugim područjima osim onima obuhvaćenima Direktivom 93/13 predviđaju tužbe za priznavanje učinaka utvrđenja ništetnosti koje su s gledišta njihova predmeta, osnove i bitnih značajki slične tužbi za priznavanje takvih restitucijskih učinaka i na koje se primjenjuje rok zastare sličan onomu koji se primjenjuje na potonju tužbu.

Troškovi

38 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (deveto vijeće) odlučuje:

Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima te načelo ekvivalentnosti

treba tumačiti na način da im se:

ne protive nacionalni propis ili sudska praksa koji, iako predviđaju da tužba kojom se traži utvrđivanje ništetnosti nepoštene odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između trgovca i potrošača ne podliježe zastari, na tužbu za priznavanje restitucijskih učinaka tog utvrđenja primjenjuju rok zastare, pod uvjetom da se u nacionalnom pravnom sustavu u drugim područjima osim onima obuhvaćenima Direktivom 93/13 predviđaju tužbe za priznavanje učinaka utvrđenja ništetnosti koje su s gledišta njihova predmeta, osnove i bitnih značajki slične tužbi za priznavanje takvih restitucijskih učinaka i na koje se primjenjuje rok zastare sličan onomu koji se primjenjuje na potonju tužbu.

Potpisi